

e-ISSN: 1694-8734

№2(5)/2024, 43-50

УДК: 325.1

DOI: [10.52754/16948734_2024_2\(5\)_5](https://doi.org/10.52754/16948734_2024_2(5)_5)

**ЕАЭС АЛКАГЫНДАГЫ КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КАЛКЫНЫН ТЫШКЫ
ЭМГЕК МИГРАЦИЯСЫНДАГЫ МАСЕЛЕЛЕР**

**ВОПРОСЫ ВНЕШНЕЙ ТРУДОВОЙ МИГРАЦИИ НАСЕЛЕНИЯ КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ В РАМКАХ ЕАЭС**

**ISSUES OF EXTERNAL LABOR MIGRATION OF THE POPULATION OF THE
KYRGYZ REPUBLIC WITHIN THE FRAMEWORK OF EAEU**

Макыев Сагынбек Толошович

Макыев Сагынбек Толошович

Makeyev Sagynbek Toloshovich

экономика боюнча (PhD) доктору, Ош Мамлекеттик университети

доктор (PhD) по экономике, Ошский государственный университет

Ph.D, Osh State University

<https://orcid.org/0009-0005-0017-4953>

makeyev-s@mail.ru

Эргешбаев Уран Жумабекович,

Эргешбаев Уран Жумабекович

Ergeshbaev Uran Zhumabekovich

э.и.д., проф., Ош мамлекеттик университети

д.э.н., проф., Ошский государственный университет

Doctor of Economics, Acting Professor, Osh State University

<https://orcid.org/0000-0002-6486-6845>

uranbek65@mail.ru

Кутушева Назгуль Ташболотовна

Кутушева Назгуль Ташболотовна

Kutusheva Nazgul Tashbolotovna

аспирант, Ош мамлекеттик университети

аспирант, Ошский государственный университет

postgraduate student of the Osh State University

ЕАЭС АЛКАГЫНДАГЫ КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КАЛКЫНЫН ТЫШКЫ ЭМГЕК МИГРАЦИЯСЫНДАГЫ МАСЕЛЕЛЕР

Аннотация

Бул макалада Кыргызстандын калкынын тышкы эмгек миграциясынын көйгөйлөрү, Кыргызстан ЕАЭБге киргенден кийин пайда болгон жаңы эмгек миграциясынын реалдуулуктарынын маселелери каралат. Авторлор Кыргызстандын калкынын тышкы эмгек миграциясын стимулдаштыруучу негизги факторлорду жана реципиент-өлкөлөрдөгү “тартуучу” факторлорду карап чыгышкан. Иште Кыргызстанда эмгек ресурстарын бөлүштүрүүнү оптималдаштыруу боюнча чаралар сунушталып, ашыкча эмгек ресурстарын чет өлкөгө жөнөтүү боюнча узак мөөнөттүү программаны иштеп чыгуу жана ишке ашыруу, мигранттардын финансылык ресурстарын Кыргыз Республикасынын экономикасына тартуу механизмдин түзүү зарылчылыгы негизделет.

Ачык сөздөр: эмгек миграциясы, социалдык-экономикалык кесепеттер, акча которуулар, эмгек мигранттары, миграциялык агымдар, эмгек ресурстары, эмгек рыногу

ВОПРОСЫ ВНЕШНЕЙ ТРУДОВОЙ МИГРАЦИИ НАСЕЛЕНИЯ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ В РАМКАХ ЕАЭС

ISSUES OF EXTERNAL LABOR MIGRATION OF THE POPULATION OF THE KYRGYZ REPUBLIC WITHIN THE FRAMEWORK OF EAEU

Аннотация

В настоящей статье рассматриваются проблемы внешней трудовой миграции населения Кыргызстана, последствия новых трудовых миграционных реалий, проявляющиеся после присоединения Кыргызстана к ЕАЭС. Авторы рассмотрели основные факторы, стимулирующие внешнюю трудовую миграцию населения Кыргызстана и факторы «притяжения» в странах-реципиентах. В работе предложены меры по оптимизации распределения трудовых ресурсов Кыргызстана, обоснована необходимость выработки и реализации долговременной программы по направлению избытка трудовых ресурсов за рубеж, по созданию механизма привлечения финансовых средств мигрантов в экономику Кыргызской Республики.

Ключевые слова: трудовая миграция, социально-экономические последствия, денежные переводы, трудовые мигранты, миграционные потоки, трудовые ресурсы, рынок труда

Abstract

This article examines the problems of external labor migration of the population of Kyrgyzstan, the consequences of new labor migration realities that have emerged after Kyrgyzstan's accession to the EAEU. They examined the principal factors stimulating external labour migration of Kyrgyzstan population and those of «attraction» in recipient countries. They move some measures for optimization of distribution in reference to labour resources of Kyrgyzstan; a necessity of elaboration and realization of a longterm programme aimed at sending of surplus labour resources abroad, at a creation of a mechanism of attraction of migrants' financial resources into KR economy is well-grounded.

Keywords: labour migration, social-economic consequences, money transfers, labour migrants, migrational streams, labour resources, labour market

Киришүү

Өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдүн, ошондой эле өткөөл экономикасы бар мамлекеттердин саны өсүүдө, иш-аракеттер программаларын кабыл алууда, мыйзамдарды иштеп чыгууда жана түзүмдөрдү түзүүдө, алардын максаты өз жарандарынын чет өлкөдө ишке орношуусуна көмөктөшүү, мигранттардын өз өлкөлөрүнө акча которууларын стимулдаштыруу жана Ошол эле учурда мигранттардын коопсуздугун камсыз кылуу [ОБСЕ-МОМ-МОТ. *Руководство по разработке эффективной политики в области трудовой миграции в странах происхождения и назначения. Вена, 2006*]. Бул өлкөлөр эл аралык жумуш менен камсыз кылуу жана акча агымдарын түзүү. Жеке жарандардын деңгээлинде мамлекет тарабынан колдоого ээ болгондугуна карабастан, көптөгөн адамдар, анын ичинде Кыргыз Республикасынын жарандары өздөрүнүн жашоо деңгээлин жогорулатуу максатында чет өлкөдөн жумуш табууга умтулушат, анткени бай жана кедей өлкөлөрдө айлык акы бир кыйла айырмаланат.

Материалдар жана изилдөө ыкмалары.

Берилген макаланын максаты – “эмгек миграциясы” түшүнүгүн, анын түрлөрүн изилдөө жана аймактар үчүн, айрыкча ЕАЭБ алкагына кирген мамлекеттер менен Кыргызстандан эмгек миграциянын маанисин көрсөтүү.

Изилдөө методологиясы экинчи маалыматтарды чогултууну жана талдоону камтыйт. Экинчи даражадагы маалыматтарга расмий документтер, ар кандай мамлекеттик органдардын жана эл аралык уюмдардын отчеттору, жумушчу күчүн изилдөөлөр, колдо болгон статистика, мыйзамдык документтер жана ММК булактары кирет. Изилдөө калктын миграциясынын маселелерине арналган мониторинг иштеринин негизинде, топтоо, системалаштыруу, талдоо жана салыштыруу ыкмаларын колдонуу менен жүргүзүлгөн.

Изилдөөлөрдүн жыйынтыктары жана талкуулар.

Глобалдашуу шартында планеталык масштабда жакырчылыкты төмөндөтүүнүн фактору катары барган сайын көбүрөөк көрсөтүлүп жаткан тышкы эмгек миграциясынын өнүгүшүнө себеп болгон шарттар түзүлүүдө. Буга жумушчу күчтөрүнүн мамлекеттер аралык кыймылын тездетүү үчүн адекваттык механизмдерди түзгөн регионалдык жана глобалдык экономикалык интеграция процесстери өбөлгө түзөт.

Кыргыз Республиканын тышкы эмгек миграциясынын негизги булактары болуп айрыкча республиканын курамындагы Ош, Жалал-Абад жана Баткен болуп саналат. Бул түштүк аймактары болуп эсептелген облустарда негизинен агрардык аймак болуп саналат – айыл тургундары калктын 65 %дан ашыгыраагын түзөт. Бул аймактарда калктын өсүү темпи жогору, себеби негизги өсүш айыл жериндеги калктын санына туура келет. Өндүрүштүк жана социалдык инфраструктуранын жетишсиз өнүккөндүгүнө жана айыл чарбасынан тышкары ашыкча эмгек ресурстарын пайдалануу үчүн аймактардын жоктугуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын түштүгүндөгү эмгек рыногуна жумушчу күчүнүн ашыкча көлөмү мүнөздүү. Айыл-кыштактан жаштардын өлкөнүн борбору болуп эсептелген Бишкек шаарына жана экономикалык жактан бир аз жогорку деңгээлдеги Чүй облусуна агылып келишине байланыштуу жумушчу күчү бул жактарда көбөйүүдө. Кризистик социалдык-экономикалык абал, жетишсиздик, квалификациялуу адистерге жана жаштарга жумуш орундарынын жетишсиздиги калктын тынымсыз агылып кетишин шарттайт.

Кыргызстанда акыркы жылдарда жан башына бөлүнгөн орточо акчалай чыгымдар бара-бара көбөйүп жаткандаган көрсөтү. Эң көп көрсөткүч Ысык-Көл, Чүй облустары жана Бишкек шаарына туура келгендиги көрүнүп турат. Бирок бул аймактарда жаштардын

миграциясы өтө актуалдуу эмес, себеби бул аймактарда жумушчу орундар алда канча жетиштүү деп эсептелет. Ал эми чыгымдар аз көрсөтүлгөн Баткен, Жалал-Абад, Талас облустары белгиленген. Ошентсе да жаштардын миграциясынын көпчүлүгү Баткен, Жалал-Абад жана Ош облустарына тиешелүү [Макыев, С.Т., Табалдиева, Н., 2024., 89–99-б.; Даниярова, 2021].

Калктын көптүгү жана сугат жерлеринин кескин жетишсиздиги калктын бир бөлүгүн Кыргыз Республикасынын чегинен тышкары жерлерге миграцияга мажбурлоодо. Көпчүлүк жарандар Россия Федерациясына жана Казакстанга барышат, ал жакта жашоо деңгээли Кыргызстанга караганда бир топ жогору экендиги буларды мажбур кылат.

Бүгүнкү күндө республиканын жалпы калкынын 2/3 бөлүгүнө жакыны айыл жеринде жашайт. Айыл жериндеги билим берүү системасынын деградациясы түпкүлүктүү калктын басымдуу бөлүгүнүн билим деңгээлинин төмөн болушуна алып келди. Ошол эле учурда республиканын калкынын жаш курактык жаштык түзүмү ыңгайлуу - 14 жашка чейинки балдардын жана 60%га жакыны эмгекке жарамдуу курактагы адамдар түзөт [Демографический ежегодник Кыргызской Республики, 2023 - Архив публикаций - Статистика Кыргызстана (stat.gov.kg)]. Эмгек миграциясы негизинен мыйзамсыз болгондуктан, эмгек мигранттарынын чыныгы санын аныктоо кыйынга турат. Кыргызстандын статистика органдары жана анын миграция боюнча өнөктөштөрү республикадан эмгек миграциясынын так көлөмүн атай алышпайт, бул миграцияны жөнгө салуу боюнча чараларды көрүү процессин татаалдандат. Бийликтердин маалыматы көбүнчө айрым ондоолорду талап кылат. Көпчүлүк учурларда маалыматтын негизги булагы социологиялык сурамжылоолор жана эксперттик баа болуп саналат. Бирок статистикалык органдардын маалыматтары жана изилдөөлөрдүн жыйынтыктары эмгек миграциясынын негизги багыттарына баа берүүгө жана эмгек мигранттарынын 90%дан ашыгы Россияда иштейт деген тыянак чыгарууга мүмкүндүк берет [Эргешбаев У. Ж., 2016. – 34-41 -б.; Абжамилова жана Давлетшина, 2024].

Кыргызстандын калкынын кирешесинин деңгээли жана ишке орношуу мүмкүнчүлүктөрү, өзгөчө айыл жеринде, ЕАЭБдин башка мамлекеттериндеги көрсөткүчтөрдөн олуттуу артта калууда. Маалыматтарга таянсак, Кыргызстан Евразия экономикалык биримдигине кирген өлкөлөрдүн ичинен эң аз айлык акы алган өлкө бойдон калууда. ЕЭКтин отчетуна ылайык, кыргызстандыктардын орточо айлык реалдуу эмгек акысы 367 долларды (болжол менен 32 миң сом) түздү. ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин эң жогорку айлык акысы Орусияда (857 доллар) жана Казакстанда (774 доллар). Арменияда орточо айлык маяна 676 долларды, Беларусуа 628 долларды түздү. Ошол эле учурда, ЕЭКтин маалыматы боюнча, Кыргызстанда орточо айлык реалдуу эмгек акынын өсүү темпи эң жогорку көрсөткүчтөрдүн бири болуп саналат – 2023-жылдын январь-сентябрь айлары үчүн ал 10,7% түздү. Кыргызстандан тышкары, орточо айлык реалдуу эмгек акынын жогорку өсүш темпи Арменияда – 13,4%га жана Беларусияда – 10,1%га катталган. Улуттук статистикалык комитеттин маалыматы боюнча, Кыргызстанда 2022-жылы жакырчылыктын деңгээли 33%ды түздү. [<https://kloop.kg/blog/2023/12/04/kr-ostaetsya-stranoj-s-samoj-nizkoj-zarabotnoj-platoj-v-eaes/>].

Кыргыз Республикасынан эмгек миграциясынын агымы негизинен ЕАЭБдин эки өлкөсүнө – Россияга жана Казакстанга багытталган. Мында Россия Федерациясынын миграция саясаты олуттуу экономикалык мүмкүнчүлүктөрдү, күчтүү саясий таасирди, маданий жана тарыхый факторлордун таасири жана эмгек ресурстарына суроо-талаптын

жеткиликтүүлүгү менен Кыргызстандын калкынын тышкы эмгек миграция агымдарын калыптандырууда чечүүчү роль ойнойт. Кыргызстандан барган мигранттар Россияда болуунун ар кандай ыкмаларын жана формаларын тандашат, ошондой эле алардын айрымдары туруктуу жашоо үчүн Россияда калуу ниетин эске алып, бул миграция агымын төмөнкү топторго бөлүү зарылчылыгы келип чыкты: мыйзамсыз жана мыйзамдуу миграция.

Кыргызстандан келген мигранттар үчүн маданий адаптациянын кыйынчылыгы диний нормалардын айырмачылыктары, мыйзамдын ролун түшүнүү, күнүмдүк жашоодогу жана баарлашуудагы айырмачылыктардан улам келип чыгат. Ошол эле учурда, экономикалык мигранттардын маданий адаптациясын оптималдаштыруу мигранттардын маданиятына болгон кызыгуу менен шартталган, эгерде жаңыга болгон кызыгуу кабыл алуучу өлкөнүн менталитетинин негизги мүнөздөмөсү болуп саналат. Маданий адаптацияда психикалык айырмачылыктарды эске алуу зарылчылыгы ар түрдүү диндерди тутунган элдердин өз ара аракеттенүүсү диний жакындашуу же бир динге өтүү кырдаалына айланып кетпеген тарыхый окуяларга негизделген, ошондуктан диний айырмачылыктар Борбордук Азиянын тургундары менен Россия Федерациясындагы орустардын маданий айырмачылыктары дагы эле негизги базасын түзөт. Экономикалык мигранттардын менталитети маданий адаптация процессине олуттуу таасирин тийгизип, улуттук-этникалык үлгүлөрүнө, баарлашуу салттарына, жада калса рефлексияга артыкчылык берүүдөн көрүнүп турат.

Социалдык тармактардын эффектиси Россияга жана Казакстанга акча табууга ниеттенген Кыргыз Республикасынын жарандары үчүн күчтүү дем берүүчү фактор болуп саналат. Кыргызстандык эмгек мигранттарынын басымдуу көпчүлүгү үчүн миграция чечимин кабыл алууда үй-бүлөлүк байланыштар, досторунун, тааныштарынын жана жердештеринин болушу чечүүчү роль ойногон. Ошол эле учурда мамлекеттик органдардын ролу изилдөөлөр боюнча өтө төмөн, алардан респонденттердин 3%дан азы жардам алышкан [Эргешбаев У.Ж., Кочербаева А.А., 2019. 24-28 - б. Булак: <https://www.fnisc.ru/publ.html?id=7244&type=publ>]. Ошондуктан Кыргыз Республикасынын мамлекеттик органдары жана ЕАЭБ мамлекеттер аралык органдары маалымат системасын оптималдаштыруу, эмгек мигранттарынын укуктарын коргоо жана колдоо максатында эмгек мигранттарынын жамааттары менен иштөөнү күчөтүшү керек.

Жакынкы келечекке талдоо жүргүзө турган болсок, Украинадагы согуш уланып жаткандыктан өлкөнүн эмгек мигранттары көйгөйлөргө туш болушу ыктымал. Тышкы эмгек миграциясы жана акча которуулар республиканын калкы үчүн жашоонун булагы болуп саналат. Мурдагы жылдардагыдай эле, ОрусияРоссия 2023-жылы Борбор Азиялык мигранттар үчүн маанилүү эмгек рыногу бойдон кала берди жана Россияда күтүлүп жаткан олуттуу жетишсиздикти жана булак өлкөлөрдөгү социалдык-экономикалык түрткү факторлорун эске алганда, 2024-жылы аларды тартууну уланта берет. Бул өзгөчө Россиянын эмгек рыногунан башка реалдуу альтернативалары аз болгон биздин мигранттарга тиешелүү. Ошол эле учурда эл аралык катаал санкцияларга туруштук берип келген орус экономикасы да солгундай баштады. Экономикалык жагдайлар өзгөчө маанилүү болгон мигранттар альтернативдүү багыттарды издеши мүмкүн, анткени жумуш жетишсиз болгон мекенине кайтуу актуалдуу эмес. Бул улуттук экономикалар үчүн, өзгөчө Кыргызстан үчүн чоң кыйынчылык жаратат, мында акча которуулар ИДПнын 31% түзөт, бул дүйнөдө акча которуудан көз каранды болгон өлкөлөрдүн бирине айлантышы мүмкүн. Россиянын Украинага басып киришинин башталышы, рублдин тез девальвацияланышы жана орус

армиясына чакырылуудан кооптонуу айрым мигранттардын Россия Федерациясынан кетишине түрткү болду.

Өкмөттүн экономикалык өндүрүштү көтөрүү боюнча чаралары, чакан жана орто ишкерликти колдоо боюнча программалар, жакырчылык менен күрөшүү боюнча ченемдик-укуктук базанын жеткиликсиздигинен, мамлекеттик башкаруу органдарынын аракеттеринде координациянын жоктугунан, бардык деңгээлдеги мамлекеттик кызматчылардын коррупцияланышынан, жергиликтүү эмгек ресурстарынын квалификациясынын төмөндүгүнөн азырынча сезилерлик натыйжаларды бербей жатат.

Эмгек рыногундагы азыркы кырдаал жана Кыргызстандын экономикасынын жалпы абалы ашыкча жумушчу күчүн чет өлкөлөргө жөнөтүү зарылдыгын жаратууда. Эмгек миграциясынын көптөгөн оң жана терс кесепеттери бар. Массалык эмгек миграциясы улуттук эмгек рыногундагы чыңалууну азайтат. Эмгек мигранттарынын акча которуулары валютанын олуттуу булагы болуп саналат. Эмгек мигранттарынын кирешеси калктын жашоо деңгээлин жогорулатып, республиканын төлөм балансын жакшыртат. Ошол эле учурда калктын эң мыкты, атаандаштыкка жөндөмдүү, демилгелүү бөлүгү өлкөдөн чыгып кетип, ошону менен улуттук экономика алсырап, эмгекке жарамдуу калктын саны кыскарууда. Ошого карабастан, азыркы тышкы эмгек миграциясы жалпысынан Кыргызстанга пайдалуу, ал азырынча көптөгөн курч социалдык-экономикалык көйгөйлөрдүн бирден бир мүмкүн болгон чечими бойдон калууда.

Кыргыз Республикасынын калкынын саны табигый түзүлүшүнүн, башкача айтканда төрөлгөндөрдүн саны өлгөндөрдүн санынан ашып кетишинин эсебинен гана өсүүдө. Тескерисинче, Кыргызстандагы миграциянын балансы (сальдосу) дайыма терс болуп келген (туруктуу жашоого келгенден көп адамдар республикадан кетип жатышкан), 1960-жылдары республикага ири өнөр жай жана инфраструктуралык объекттерди курууда иштөө үчүн адистердин агымы жиберилген учурларды эске албаганда. Калктын тез өсүшү жашоо мейкиндигинин жетишсиздигине олуттуу коркунуч келтирет. Өзгөчө географиялык шарттарга байланыштуу республикада ыңгайлуу жашоо жана экономикалык иш жүргүзүү үчүн жарактуу аймактын аянты өтө чектелгендигин эске алуу менен калктын жыштыгын андан ары көбөйтүү айлана-чөйрөгө кошумча оорчулук келтирет [*Демографические вызовы в развитии Кыргызской Республики. Аналитическая записка*, <https://kyrgyzstan.unfpa.org/>].

Жакырчылыктын деңгээли соңку жылдары азайды. Бирок 2020-жылдагы экономикалык кризис калктын жакырчылыгынын көрсөткүчүнүн 25,3%га чейин өсүшүнө алып келди. 2020-жылы балдардын жакырчылыгы 31,8%ды түздү. Кыйла аялуу облустар болуп Баткен, Жалал-Абад жана Нарын облустары эсептелет. Жакырчылыктын шарттарында жашаган калктын санынын көбөйүүсү олуттуу тынчсызданууну жаратууда, бул Туруктуу өнүгүүнүн максаттарына жетишүүнүн алкагында олуттуу чакырык болуп эсептелет. Кырдаалдын андан аркы начарлоосу учурдагы кризистин тереңдигине жана узактыгына жараша болот, себеби жакырчылыктын чегинде турган калктын саны абдан жогору. Калктын эмгек миграциясы тууралуу маселе ачык бойдон калууда. Азыркы мезгилде эмгек миграциясы боюнча так статистика жок, бирок ар кандай баалоолор боюнча бул көрсөткүч 500-750 миң адамга чейин жетет. Мигранттардын болжол менен 80%ы орто жалпы билимге ээ, бул алардын квалификациясы төмөн позицияларда иштөөсүн шарттайт. Мекендештерибиз барган негизги өлкөлөр болуп Россия Федерациясы жана Казакстан Республикасы эсептелет. Ошол эле учурда соңку жылдары Түркияга жана Корея Республикасына кызыкчылык өсүп жатканы байкалууда. Жакынкы 5 жылда эмгекке

жарамдуу курактагы адамдардын саны 250 миң адамга көбөйөт, бул жаңы жумуш орундарынын санынан дээрлик 2 эсеге көбүрөөк. Миграция системалуу көрүнүш катары Кыргыз Республикасынын экономикасында орун алат. Экономиканын акча которуулардан көз карандылыгын эске алганда эмгек мигранттарынын кесиптик квалификациясын жогорулатуу, эмгек миграциясынын багыттарын диверсификациялоо жана тез социалдык интеграциялоо мүмкүнчүлүгү орто мөөнөттүү келечекте чечүүчү мааниге ээ [<https://cbd.minjust.gov.kg/430700/edition/13462/kg>].

2015-жылдан бери ЕАЭБге мүчө болуу Кыргызстанга товарлардын, кызмат көрсөтүүлөрдүн, капиталдын жана жумушчу күчтүн мүчө өлкөлөр арасында эркин кыймылы сыяктуу олуттуу экономикалык пайдаларды алып келди. Кириүүдөгү негизги убада Орусияда иштеп жүргөн кыргызстандык мигранттардын шарттарын жакшыртуу болду. Анткен менен Орусиядагы азыркы антимиграция маанайы, анын ичинде айрым тармактарда мигранттардын иштөөсүнө тыюу салуу бул убадаларга коркунуч туудурат жана биримдиктин Кыргызстан үчүн реалдуу пайдасы тууралуу суроолорду жаратууда.

Россияда мигранттарга каршы мыйзамдарды кабыл алуу жана демилгелөө уланууда. Расмий түрдө алар ЕАЭБге кирбеген өлкөлөрдүн жарандарына кайрылышат. Бирок кыргызстандыктар да чектөөлөргө жана акыркы жылдары күчөгөн мигранттарга каршы маанайга туш болууда. Жакында Мамлекеттик Дума полиция кызматкерлерине мигрантты депортациялоо боюнча чечим кабыл алууга уруксат берген норманы кабыл алган. Буга чейин мындай чечимди сот жана Чек ара кызматы гана чыгара алчу. Чет өлкөлүктөргө байланыштуу бул мыйзамдар жана башка бир катар демилгелер укук коргоочулар тарабынан мигранттардын укугун чектөө катары аталса да, кыргыз өкмөтү бул нормалар кыргызстандыктарга таасир этпей турганын айтып келет.

Бул көйгөйлүү маселени чечүү масатында Кыргызстандын жетекчилиги Жогорку Евразиялык экономикалык кеңештин жыйындарында ЕАЭБтин шарттары сакталбай жатканын бир нече жолу айтып, башка өлкөлөрдү бар болгон тоскоолдуктарды алып салууга чакырган.

Жогоруда көрсөтүлгөн фактыларга таянсак, келечекте Кыргыз Республикасынан эмгек миграциясынын агымынын өнүгүшү көбүнчө Россия Федерациясынын жана Казакстандын демографиялык жана экономикалык өнүгүү тенденцияларынан көз каранды. Учурда ЕАЭБ өлкөлөрүнүн арасында координацияланган миграциялык саясатты иштеп чыгуу зарылчылыгы келип чыгууда. Бул үчүн мамлекеттик жана мамлекеттер аралык органдар үчүн бирдиктүү программаларды иштеп чыгып, ишке ашыруу жана миграция жаатында эл аралык кызматташтыкты өнүктүрүү зарыл. Миграцияны жөнгө салуу чөйрөсүндө мамлекеттер аралык ченемдик укуктук базаны өнүктүрүү активдештирүү керек. ЕАЭБ өлкөлөрүнүн аймагында жумушчу күчүнүн эркин жүрүүсүн камсыздоо маселелерине жана мыйзамсыз эмгек миграциясын кыскартуу көйгөйлөрүнө өзгөчө көңүл буруу керек.

Жыйынтыктап айтканда, ЕАЭБ жөнүндө Келишимдин нормаларына жогорудагы анализди жыйынтыктап жатып, ЕАЭБ мыкты мыйзамдык базага ээ, ал ийгиликтүү өнүгүп кетсе, интеграциянын эффективдүү инструментине айланышы мүмкүн деген тыянак чыгарууга болот. Ошону менен бирге биринчи кезекте ири демографиялык потенциалы жана эмгек ресурстары бар мамлекеттердин экономикасын модернизациялоого негизделген, адам капиталынын сапаттык өсүшүнө багытталган экономикалык интеграциянын жаңы модели керек экендигин актуалдуу бойдон калууда.

Колдонулган адабияттар

1. Кыргыз Республикасынын Укуктук маалыматтардын борборлоштурулган банкы - URL: <https://cbd.minjust.gov.kg/430700/edition/13462/kg>
2. <https://kloop.kg/blog/2023/12/04/kr-ostaetsya-stranoj-s-samoj-nizkoj-zarabotnoj-platoj-v-eaes/>
3. Абжамилова, А. Ш. Трудовая миграция как инструмент устойчивого социально-экономического развития Кыргызстана / А. Ш. Абжамилова, Е. М. Давлетшина // Вестник Ошского государственного университета. – 2024. – № 2. – С. 384-394. – DOI 10.52754/16948610_2024_2_38. – EDN LZYSCHY.
4. Даниярова, Г. М. Кыргызстандагы аялдар миграциясы: себептери, көйгөйлөрү жана аларды чечүү боюнча сунуштар / Г. М. Даниярова // Вестник Ошского государственного университета. – 2021. – Vol. 1, No. 3. – P. 203-210. – DOI 10.52754/16947452_2021_1_3_203. – EDN XUUNVO.
5. Демографические вызовы в развитии Кыргызской Республики. Аналитическая записка, - URL: <https://kyrgyzstan.unfpa.org/>
6. Демографический ежегодник Кыргызской Республики, 2023 - Архив публикаций - Статистика Кыргызстана (stat.gov.kg) .
7. Макыев, С. Т. Кыргызстандагы жаштар арасындагы миграция маселелери / С. Т. Макыев, Н. А. Табалдиева // Ош мамлекеттик университетинин Жарчысы. Экономика. – 2024. – No. 1(4). – P. 89-99. – DOI 10.52754/16948734_2024_1(4)_13. – EDN DTRNEB.
8. ОБСЕ-МОМ-МОТ. Руководство по разработке эффективной политики в области трудовой миграции в странах происхождения и назначения. Вена, 2006.
9. Последствия вступления Кыргызстана в Таможенный Союз и ЕЭП для рынка труда и человеческого капитала страны – Санкт-Петербург, 2013.123 с.
10. Рязанцев С.В. Вклад трудовой миграции в экономику России: методы оценки и результаты // Гуманитарные науки. Вестник Финансового университета. 2016. № 2 (22). С. 16–28.
11. Эргешбаев У. Ж. Проблемы внешней трудовой миграция населения Кыргызстана // Народонаселение. 2016. – № 1-1(71-1). – С. 34-41.
12. Эргешбаев У.Ж., Кочербаева А.А.. Внешняя трудовая миграция населения Кыргызстана в условиях евразийской интеграции //Проект Социально-политическое измерение реализации процессов евразийской интеграции / Под общей редакцией С.В. Рязанцева, Г.И. Осадчей. Выпуск №4; Центр исследования процессов евразийской интеграции ИСПИ РАН - М.: Изд-во Экон-Информ, 2019. С. 24-28. Источник: - URL: <https://www.fnisc.ru/publ.html?id=7244&type=publ>